

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

จากการศึกษาเรื่องการประยุกต์วิธีสอนอนุพุทธิกาเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมาย ความเป็นมา เนื้อหาสาระสำคัญ และแนวทางการประยุกต์วิธีสอนรวมทั้งเนื้อหาของหลักคำสอนในอนุพุทธิกาเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้งนี้เพื่อให้สามารถนำไปแก้ไขปัญหของตนเองและปัญหาสังคมในยุคปัจจุบันได้

จากการศึกษาพบว่า อนุพุทธิกา หมายถึง คำสอนที่เรียงลำดับเนื้อหาซึ่งมีอยู่ 5 ประการ คือ

1) ทานกถา เรื่องทาน ได้แก่การให้ การเสียสละ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น ซึ่งการให้ทานนี้มีหลายประเภท คือ การให้วัตถุสิ่งของมีอาหารเป็นต้นจัดเป็นวัตถุทานหรืออามิสทาน การให้ธรรมะหรือความรู้เป็นทานจัดเป็นธรรมทานหรือวิทย์าทาน และการให้การไม่ทำอันตรายจัดเป็นอภัยทานซึ่งมีนัยเท่ากับศีล นอกจากนั้น การเสียสละเวลา แรงกาย และความสุขสบายส่วนตัวเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นหรือสังคมก็จัดเป็นทานหรือจาคะประเภทหนึ่งได้ซึ่งปัจจุบันนิยมเรียกการกระทำแบบนี้ว่า “จิตอาสา”

2) สีลกถา เรื่องศีล ได้แก่การเว้นจากการเบียดเบียนหรือการละเมิดในชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่น รวมถึงความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น เช่น การไม่ฆ่าผู้อื่น และการไม่ลักขโมยทรัพย์สินของผู้อื่น เป็นต้น

3) สัคคกถา เรื่องสวรรค์ ได้แก่โลกอันเป็นที่อยู่ของเทวดา ซึ่งสมบูรณไปด้วยกามคุณ 5 สภาพจิตที่ดี และสภาพชีวิตที่น่าปรารถนาอันเต็มไปด้วยกามคุณ 5 ซึ่งเข้าถึงได้ในชีวิตปัจจุบัน เช่น คนที่มีชีวิตสุขสบาย มีทรัพย์สินมากมายก็ถือว่าเป็นผู้ที่อยู่ในสวรรค์ ดังนั้น ว่าโดยสาระสำคัญ สวรรค์จึงได้แก่กามคุณ 5 อันเป็นที่ปรารถนาของปุถุชนทั่วไปนั่นเอง

4) กามาทินวกถา เรื่องโทษของกาม ได้แก่โทษและทุกข์ต่างๆ ที่เกิดจากการแสวงหา และการรักษากามคุณที่ตนรักและยึดติด เช่น การต้องทำงานอย่างยากลำบากเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนปรารถนามีอาหารและที่อยู่ เป็นต้น การตั้งโทษคุมขังหรือประหารชีวิตเพราะการกระทำทุจริตมีการฉ้อโกงและปล้นฆ่าเพื่อชิงทรัพย์ของผู้อื่น หรือเมื่อสิ่งของหรือคนที่ตนรักสูญหายหรือตายไปก็เกิดความโศกเศร้า

5) เนกขัมมานิสังสกถา เรื่องอานิสงส์ในการออกบวชหรือการออกจากกาม ได้แก่ ความพ้นจากโทษและทุกข์ที่เกิดจากการเสพกามคุณ ซึ่งในระดับสูงสุดคือการพ้นทุกข์อย่างถาวร หรือนิพพาน

ตามหลักฐานในพระไตรปิฎก อนุปฺพพิกถาเป็นคำสอนที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสสอนด้วยพระองค์เองโดยมักจะลงท้ายด้วยการสอนอริยสัจ 4 ส่วนพระสาวกมีพระมหาโมคคัลลานะ องค์เดียวที่สอนอนุปฺพพิกถา แต่ไม่ปรากฏว่า เนื้อหาของอนุปฺพพิกถาที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนเป็นอย่างไร ถึงกระนั้นก็ตาม เนื่องจากอนุปฺพพิกถาตรัสแก่ผู้ฟังที่เป็นคฤหัสถ์เป็นส่วนมากและเนื้อหาตามหัวข้อธรรมที่ทรงสอนก็ดูจะสอนให้ผู้ฟังเห็นโทษในกามคุณและออกบวชหรือออกจากกาม ดังนั้น เนื้อหาของคำสอนทั้ง 5 เรื่องนี้น่าจะเน้นคำสอนระดับพื้นฐานที่เหมาะสมกับคฤหัสถ์ กล่าวคือ ทานกถาสอนเน้นการให้วัตถุทานเป็นหลัก สีลกถาสอนการรักษาศีล 5 เป็นหลัก สัคคกถาสอนเน้นเรื่องสวรรค์ในชีวิตรหลังตายเป็นหลัก โดยอาจมีกามสุขในชีวิตปัจจุบันรวมอยู่บ้างเล็กน้อย กามาทิณวกถาสอนเน้นโทษของการเสพกามคุณในสวรรค์เป็นหลักโดยอาจมีโทษของการเสพกามคุณในชีวิตปัจจุบันรวมอยู่บ้างเล็กน้อย และเนกขัมมานิสังสกถาสอนเน้นการออกบวชละทิ้งชีวิตทางโลกเป็นหลักโดยอาจมีการออกจากกามด้วยการบวชใจรวมอยู่บ้างเล็กน้อย

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากปัจจุบันพระภิกษุไม่นิยมแสดงอนุปฺพพิกถาและเนื้อหาของคำสอนต่างๆ ในอนุปฺพพิกถาตามที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา บางส่วนก็อาจจะไม่เข้ากับสถานการณ์ในยุคปัจจุบัน แม้วิธีสอนอนุปฺพพิกถาจะยังสามารถนำมาใช้ได้อยู่ จึงควรมีการประยุกต์วิธีสอนอนุปฺพพิกถาของพระพุทธเจ้าและเนื้อหาคำสอนเหล่านั้นให้ทันสมัยเข้ากันได้กับเหตุการณ์ในยุคปัจจุบัน เพื่อประโยชน์แก่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เกิดประโยชน์แก่สังคม

การประยุกต์วิธีสอนอนุปฺพพิกถาที่สำคัญคือการสอนเรียงลำดับจากง่ายไปหายาก โดยให้มีความสัมพันธ์กันเป็นลำดับ และการสอนโดยใช้ศิลปะในการพูดรวมทั้งการใช้เครื่องมือสมัยใหม่อย่างคอมพิวเตอร์มาช่วยในการสอน ส่วนการประยุกต์เนื้อหาคำสอนก็สามารถนำเหตุการณ์สมัยใหม่มาวิเคราะห์ให้เห็นว่าตรงกับคำสอนในอนุปฺพพิกถา เช่น การละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่นเป็นการกระทำที่ละเมิดศีลข้อที่ 2 และความทุกข์ยากต่างๆ ที่เกิดจากการติดการพนันหรือยาเสพติดก็คือโทษของกามในสมัยปัจจุบัน

5.2 ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากคำสอนเรื่องอนุปปกัถาในพระพุทธศาสนาเถรวาท มีประโยชน์สำหรับการนำไปประพฤติปฏิบัติ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอให้ข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1) ควรส่งเสริมให้มีการนำหลักอนุปปกัถานี้ไปปฏิบัติอย่างจริงจัง เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งจะอาศัยเพียงกระบวนการพัฒนาที่เน้นแต่เพียงด้านวัตถุไม่ได้ จำเป็นจะต้องอาศัยกระบวนการพัฒนาทางด้านจิตใจควบคู่กันไปด้วย ซึ่งในภาคปฏิบัตินั้น ควรมีการสังเกตและเก็บข้อมูล ซึ่งจะส่งผลให้เกิดองค์ความรู้ในเรื่องการปฏิบัติตามหลักธรรมที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม โดยให้ทำการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มคนที่มีการปฏิบัติตามหลักธรรมในหมวดอนุปปกัถาอย่างจริงจังครบถ้วน กลุ่มคนที่ปฏิบัติตามอย่างหลวมๆ คือ ปฏิบัติได้ไม่ครบถ้วน หรือกลุ่มคนที่เน้นการปฏิบัติเพียงข้อใดข้อหนึ่ง และกลุ่มคนสุดท้ายคือกลุ่มที่ไม่ได้มีการปฏิบัติเลย และนำผลทั้งหมดมาพิจารณาดู เพื่อสรุปผลให้เห็นว่าแต่ละกลุ่มได้รับผลที่แตกต่างกันอย่างไรบ้าง

2) เนื่องจากหลักธรรมหลายข้อในอนุปปกัถานี้ มีอยู่ในหลักธรรมหมวดอื่นๆ เช่น หลักธรรมหมวดสังคหวัตถุ 4 และหลักธรรมหมวดไตรสิกขา ดังนั้น จึงควรจะมีการศึกษาวิจัยถึงความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมในอนุปปกัถานี้กับหลักธรรมหมวดอื่นๆ ในเรื่องการนำมาปฏิบัติว่าจะมีส่วนส่งเสริมกันและกันอย่างไรบ้าง และจะนำหลักธรรมนั้นๆ มาประยุกต์ใช้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาสังคมได้อย่างไรบ้าง

3) ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงมีปาฏิหาริย์ในการแสดงอนุปปกัถาแต่ละครั้ง ทำให้ผู้ฟังที่ได้รับฟังธรรมในสมัยนั้นได้บรรลุธรรมกันอย่างมากมาย แต่ในสมัยปัจจุบัน พระสงฆ์ส่วนใหญ่ไม่มีปาฏิหาริย์เช่นนั้น เราจะต้องหาวิธีที่จะทำให้การแสดงอนุปปกัถาเกิดประโยชน์แก่ผู้ฟังอย่างแท้จริง และทำให้ผู้ฟังได้เข้าใจในอนุปปกัถาล้ำกับของพระพุทธเจ้า เช่น การหาเทคโนโลยีที่จะมาช่วยส่งเสริมการสอน เป็นต้น

4) ในสมัยปัจจุบันยังมีบุคคลจำนวนมากที่ยังติดอยู่ในกามมากมาย และถอนตัวออกมาได้ยากมาก เพราะยังไม่เห็นโทษในกามอย่างแท้จริง หรือบางคนเห็นโทษแล้วแต่ก็ถอนตัวไม่ได้ ดังนั้น ในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งต่อไป ควรให้มีการทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องของกามในแง่มุมต่างๆ ว่ากามมีคุณและโทษอย่างไรบ้าง และจะมีวิธีแก้ไขหรือหาทางออกอย่างไร